

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Kajaanin kaupungin asianhallintajärjestelmässä

§ 194

Lausunto rautateiden osto- ja velvoiteliikenteestä 2020-2022

KAJDno-2018-1113

Valmistelija / lisätiedot:
Risto Hämäläinen

Rautateiden osto- ja velvoiteliikenne

Liikenne- ja viestintäministeriö suunnittelee rautateiden osto- ja velvoiteliikenteen seuraavaa kautta vuodesta 2020 alkaen. Nykyiset ostoliikennesopimus ja velvoiteliikennepäätös ovat voimassa 2019 loppuun. Suunnittelua varten LVM pyytää 23.10. mennessä näkemyksiä alueen liikkumistarpeista, sekä osto- ja velvoiteliikenteen mahdollisesta tulevasta tarjonnasta. Erityisesti LVM pyytää tietoa, mitkä ovat nykyisen junatarjonnan tärkeimmät vuorot ja merkittävimmät palvelutasopuutteet.

Suomen rautateillä harjoitetaan tällä hetkellä henkilöliikennettä kolmella eri tavalla järjestettynä. Näitä ovat julkisen palvelun veloitteen alainen liikenne, VR-Yhtymä Oy:n markkinaehtoinen liikenne sekä valtion tukema ostoliikenne. VR-Yhtymä Oy:lle on myönnetty yksinoikeus henkilöliikenteen harjoittamiseen Suomen rautateillä liikenne- ja viestintäministeriön sekä VR:n välisellä yksinoikeussopimuksella.

Yksinoikeutensa vastineeksi VR harjoittaa julkisen palvelun veloitteen alaista liikennettä yhteensä 20 miljoonalla eurolla vuosittain. Tämän lisäksi LVM hankkii henkilöliikennepalveluja 30 milj. eurolla vuosittain. Osto- ja velvoiteliikenteellä pyritään täydentämään vuorotarjontaa ja mahdollistamaan liikenne sellaisilla yhteysväleillä, jonne sitä ei markkinaehtoisesti synny.

Alueelliset junaliikenteen pilotit

LVM on samalla pyytänyt esityksiä alueellisista junaliikenteen piloteista. LVM on teettänyt yhdessä Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Keski-Suomen ja Pirkanmaan maakuntien liittojen kanssa selvityksen, jossa tarkasteltiin alueellisen junaliikenteen järjestämistapoja sekä selvitettiin matkustajapotentialiaa ja liikenteen lisäämismahdollisuuksia mahdollisella pilottialueella.

Pilottihanke voitaisiin käynnistää aikaisintaan joulukuusta 2019 alkaen LVM:n osto- ja velvoiteliikennekokonaisuuksien puitteissa. Pilotti on määrä toteuttaa hakumenettelyllä siten, että esimerkiksi kunnat ja maakuntien liitot voisivat muodostaa yhteenliittyviä ja hakea mukaan pilottiin. LVM valitsee varsinaiseen pilottiin mukaan 1–3 aluetta, joiden kanssa laaditaan yhteiset junaliikenteen aikataulusuunnitelmat. Tämän jälkeen liikennöinnistä pyydetään tarjoustusta VR:ltä.

Kajaanin nykyiset ostoliikenteen junavuorot

Kajaanin kautta kulkevat kaukojunavuorot ovat lähes kaikki ostoliikennettä välillä Kuopio-Oulu. Velvoiteliikennettä yhteysvälillä ei ole. VR:n markkinaehtoisesti liikennöimät vuorot ovat:

- Kajaani 06:33 – Helsinki 12:42, Pendolino 64, kokonaan markkinaehtoinen

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Kajaanin kaupungin asianhallintajärjestelmässä

-
- Oulusta lähtevä vuoro, Kajaani 15:17 - Helsinki 21:44, InterCity 70, Kajaani - Helsinki markkinaehtoinen
 - Helsinki 16:17 – Kajaani 22:20, Pendolino 9, kokonaan markkinaehtoinen
 - Kajaani 03:40 – Helsinki 09:39, InterCity 62, Kuopio-Helsinki markkinaehtoinen
 - Helsinki 19:19 - Kajaani 01:18, InterCity 73, Helsinki-Kuopio markkinaehtoinen
- Lausunto- ja ilmoittautumispyyntö, oheisliite

Kajaanin kaupunki toteaa lausuntoon seuraavaa:

Kaukojunavuorot etelään nykyisessä tasossaan ovat riittävät ja toimivat, varsinkin kun tarjontaan tuli kesken sopimuskauden uusi varhainen vuoro etelään ja myöhäinen paluuvuoro Helsingistä. Samoin kaukojunavuorot Oulusta Kajaaniin ovat toimivat ja mahdollistavat myös päivittäisen asiointi- ja työmatkan Oulusta Kajaaniin ja takaisin. Toisinpäin yhteys ei ole toimiva.

Kajaanin saavutettavuuden kannalta ostoliikenteen jatkuminen nykyisellä vuorotasolla Kuopio-Oulu välillä on ensiarvoisen tärkeää, mikäli VR ei harjoita yhteysvälillä markkinaehtoista tai velvoiteliikennettä.

Koska junavuorokohtaiset VR:n matkustajamäärätiedot eivät ole julkisia, niin Kajaanin eri junavuorojen vaikuttavuutta ja merkitystä matkustamiselle ei voi arvioida tarkasti. Vuoden 2017 osalta on todennäköistä, että junamatkustus etelään/etelästä kasvoi samalla kun VR:n junamatkustus muutenkin kasvoi.

Kajaanin erityispiirre on varusmiesten junamatkustus, joka on Kainuun Prikaatin vaikutuksesta varsin suurta. VR:ltä saadun tiedon mukaan asemakohtaisiin matkamääriin sisältyvät ne varusmiesmatkat, joista on tehty paikanvaraus, joiden osuus on kuitenkin hyvin pieni. Muutoin varusmiesmatkat eivät näy asemakohtaisissa luvuissa, eli miltä lähtöasemalta ja minne määräasemalle varusmiesmatka on tehty. VR silti saa tiedon, millä junilla varusmiehet matkustavat. Puolustusvoimat maksaa varusmiesten junamatkat.

Kajaanin kautta kulkevat Kuopio-Oulu välin junavuorot ovat pitkän matkan kaukojunia tai muodostavat junanvaihtojen kautta saumattomia pitkän matkan matkaketjuja. Ne ovat siten keskeinen osa kansallista liikennejärjestelmää ja Savon radan henkilöjunaliikenteen tarjontaa. Kajaanin kaupunki edistää yhdessä Savon radan varren kaupunkien ja maakuntien kanssa radan välityskykyä ja nopeuttamista.

Junaliikenteeseen liittyvistä matkaketjuista Kainuussa ovat tärkeimmät jatkoyhteydet linja-autolla suoraan rautatieasemalta maakunnan kuntakeskuksiin. Erityisen merkittävä on matkailijoiden käyttämä yhteys Sotkamoon, Vuokatin matkailukeskukseen. Kajaanin kaupunki on käynnistänyt rautatieaseman alueen matkakeskushankkeen, jossa on tarkoitus siirtää nykyisen erillisen linja-autoaseman toiminta asema-alueelle. Hankkeen toteutuessa juna- ja linja-autoliikenteen saumattomat matkaketjut paranevat.

Tarkkojen matkustajatietojen puuttuessa Kajaanin kaukojunavuoroja voi arvioida ainoastaan yleisemmällä tasolla niiden tarjoamien yhteysmahdollisuuksien kautta.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Kajaanin kaupungin asianhallintajärjestelmässä

Etelään ja etelästä kulkevat junavuorot ovat Kajaanille ja Kainuulle olennaisen tärkeitä työmatkustuksen ja vapaa-ajan yhteyksiä pääkaupunkiseudulle, Savon radan kaupunkeihin sekä Pieksämäen kautta lounaaseen Turkuun saakka. Uusi junayhteys Helsinki-Vantaan lentokentälle on lisännyt myös Kainuussa etelän suunnan junavuorojen merkitystä.

Vuorot etelään:

- Aamuvuorot klo 03:40 InterCity 62 ja 6:33 Pendolino 64 Kajaanista ovat tärkein työmatkustuksen menovuoro etelään
- Oulusta 12:47 lähtevä IC 70, joka on perillä Helsingissä 21:42, palvelee silloin kun on tarve olla paikalla seuraavana aamuna. Siltä on myös toimiva myöhäisen illan vaihtoyhteys Pieksämäeltä Jyväskylään, Tampereelle ja Turkuun.
- Aiempi vuoro IC 716 Oulusta 10:00, tarjoaa vaihtoyhteydellä alkuillasta perillä oleva yhteyden, myös Pieksämäeltä lounaaseen.
- Päiväaikaiseen, erityisesti vapaa-ajan matkustukseen soveltuu erittäin hyvin Oulusta 7:08 lähtevä Pendolino 66. Se tarjoaa suoran yhteyden Helsinkiin iltapäivän lopulla. Se on myös tärkein Oulusta Kajaaniin suuntautuvan päiväaikaisen työmatkustuksen vuoro.

Vuorot etelästä:

- Työmatkustuksen tärkein paluuvuoro on Helsingistä 16:19 lähtevä ja 22:20 Kajaaniin saapuva Pendolino 9.
- Pidempää päiväaikaista, iltaan saakka kestävä viipymistä palvelee paremmin Helsingistä 8:19 lähtevä IC 63, joka on vaihtoyhteydellä Kajaanissa 14:32. Se on myös Kajaaniin suuntautuvalla vapaa-ajan matkustukselle hyvin toimiva vuoro.
- Helsingistä 11:19 lähtevä IC 65 tarjoaa päiväaikaisen suoran yhteyden Helsingistä, ja palvelee hyvin vapaa-ajan matkustusta. Juna jatkaa Ouluun, jossa perillä 19:59. Tämä vuoro palvelee työ- ja asiointimatkustusta Ouluun, silloin kun on tarve olla paikalla seuraavana aamuna, sekä paluuta päivän työmatkalta Kajaanista Ouluun.
- Myös Helsingistä 14:19 lähtevä Pendolino 67 tarjoaa nopean suoran yhteyden Kajaaniin. Se jatkaa Ouluun ja mm. mahdollistaa yhteyden Oulu-Helsinki yöjunaan.

Vuorot länteen/lännestä:

Merkittävin palvelutasopuute on Kajaanista Ouluun ja takaisin päivittäisen asiointi- ja työmatkan mahdollistavien junavuorojen puute. Nykyisillä kaukojunien vuoroilla Ouluun pääsee vasta klo 12 jälkeen Kajaanista 9.56 lähtevällä IC 711:llä. Ainoa edes jonkinlaisen, iltapäivän kestävänsä asiointin mahdollistava toimiva paluuvuoro on Oulusta 17.46 lähtevä IC 710, joka on Kajaanissa klo 20.

Pohjolan Matka Oy aloitti linja-autoliikennevuoron lakkautetun Kajaani-Oulu junavuoron tilalle osittain markkinaehtoisena, mutta on päättänyt lopettaa sen. Vuoron jatkamiseksi Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus on päättänyt hankkia ostoliikenteenä Pohjolan Matka Oy:ltä arkibussivuorot 5.45 Kajaani – Oulu 8.30 ja takaisin 13.00 Oulu – Kajaani 15.35. Ostosopimus on voimassa ensi vuoden

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Kajaanin kaupungin asianhallintajärjestelmässä

elokuuhun. Yhteys mahdollistaa päiväkäynnin Oulussa, koska välillä on myös markkinaehtoista pikavuoroliikennettä.

Ostoliikenteen aiemman sopimuksen päättyessä maaliskuussa 2016 Kajaani-Oulu väliltä lakkautettiin sen piirissä olleet yhdensuuntaiset henkilöjunavuorot aamulla Kajaanista Ouluun ja illalla Oulusta Kajaaniin. Silloisessa kannanotossaan Kajaanin kaupunki ei hyväksynyt vuorotarjonnan vähentämistä Kajaani-Oulu välillä ja vaati, että henkilöjunaliikenteen palvelutasoa ja vuorotarjontaa tulee kehittää karsimisen sijasta.

Oulu on Kainuun ja Oulu-Kajaani yhteysvälin kuntien päivittäisen työ- ja asiointimatkustuksen kohde. Oulun yliopistollinen keskussairaala ja kaupungin muut terveyspalvelut ovat kainuulaisten ja radan varren kuntien asukkaiden erityisterveyspalvelujen paikka. Hallinnon, elinkeinoelämän ja korkeakoulutuksen yhteydet suuntautuvat Ouluun. Siksi arkipäivän asioinnin mahdollistavat joukkoliikenneyhteydet ovat tarpeen.

Kajaanin kaupunki esittää, että rautateiden ostopalvelujen piiriin lisätään Kajaani-Oulu-Kajaani arkipäivisin liikennöivä päivittäisen työ- ja asiointimatkustuksen mahdollistava edestakainen junavuoro.

Esitetyn uuden vuoron tulee lähteä Kajaanista noin klo 6 ja sen paluuvuoron Oulusta noin klo 16. Vuoro tulee toteuttaa kustannustehokkaalla tavalla kuten kiskobussikalustolla, jollaisella hoidetaan poikittaisliikennettä taajamajunana esimerkiksi Iisalmi-Ylivieska ja Joensuu-Pieksämäki väleillä. Uusi vuoro palvelee Kainuun kuntien lisäksi Pohjois-Pohjanmaan kuntien Vaalan, Utajärven ja Muhoksen asukkaiden päivittäistä työ- ja asiointimatkustusta Ouluun.

Mikäli Kajaani-Oulu-Kajaani taajamajunaa ei voida ottaa mukaan ostoliikenteen palveluihin, niin se voidaan mahdollisesti toteuttaa alueellisena pilottina, jos sellainen voidaan valmistella myöhemmin pidemmällä aikataululla. Oulu-Kajaani yhteysvälin kunnat Kajaani, Paltamo, Vaala, Utajärvi ja Muhos sekä Pohjois-Pohjanmaan Liitto ja Kainuun Liitto ovat todenneet periaatteellisen valmiutensa pilottiin, mutta kuukauden pituinen valmistelu-aika ilman mitään aiempaa valmistelua ja kesken ensi vuoden talousarviovalmistelua, ei ole realistinen saada aikaan perusteltu ehdotus, joka edellyttäisi myös kaikkien osapuolten sitoutumista rahalliseen panostukseen.

Pilottiasiaa on käsitelty Oulun seudun kuntajohtajakokouksessa 27.9. myös Ouluun suuntautuvan pohjois-eteläsuuntaisen matkustuksen näkökulmasta. Kokouksessa todettiin, että Oulun seudun infrataso luo kuitenkin rajoitteen lähteä esittämään laajempaa seudullista lähijunapilottia LVM:n esittämällä aikataululla, vaikka kuntajohtajat näkivätkin tärkeänä lähijunaliikenteen kehittämisen.

Vartius-Kontiomäki-Oulu rataosuutta on viime vuosina parannettu, ja rataosuuden välityskyvyn voi odottaa paranevan tulevaisuudessa. Rataosuus on myös mukana ratojen runkoverkkoasetuksessa. Osuudella ei ole Pohjanmaan

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Kajaanin kaupungin asianhallintajärjestelmässä

radan kaltaisia infraesteitä alueellisen junapilotin toteuttamiselle, joskin Ouluseudun pullonkaulat vaikuttavat myös itäsuuntaiseen liikenteeseen.

Lopuksi Kajaanin kaupunginhallitus toteaa aiempiin kannanottoihinsa ja lausuntoihinsa viitaten, että alueiden hyvä saavutettavuus on keskeisin kilpailukyvyyn tekijä. Raideyhteys ja riittävä liikennetarjonta ovat saavutettavuuden olennainen osa. Aluerakennetta on kehitettävä monikeskuksisena ja verkottuvana sekä hyviin liikenneyhteyksiin perustuvana kokonaisuutena. Puutteelliset yhteydet vaikuttavat ihmisten arkeen, työntekoon ja palveluihin. Julkinen liikenne on pitkien etäisyyksien maassa merkittävä palvelu, ja toimiva henkilöjunaliikenne koetaan peruspalveluksi, joka tulee turvata ja jota tulee kehittää.

Ehdotus

Esittelijä: Jari Tolonen

Kaupunginhallitus antaa rautateiden osto- ja velvoiteliikenteestä 2020-2022 esittelytekstin mukaisen lausunnon.

Päätös

Hyväksyi.

Kehitysjohtaja Risto Hämäläinen oli asiantuntijana läsnä kokouksessa asian käsittelyn ajan.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Kajaanin kaupungin asianhallintajärjestelmässä

Päätös julkaistaan Kajaanin kaupungin verkkosivuilla 26.10.2018.

Asianmukaisesti allekirjoitetusta ja tarkastetusta pöytäkirjasta laaditun otteen oikeaksi todistaa

Kajaani
23.10.2018

Asta Tolonen
Talousjohtaja

Tiedoksianto asianosaiselle
Sähköpostilla

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Kajaanin kaupungin asianhallintajärjestelmässä

Muutoksenhakukielto

§194

Muutoksenhakukielto

Valmistelua ja täytäntöönpanoa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta.

Sovellettava lainkohta: Kuntalaki 136 §